

Temat:

Bilans banku spółdzielczego

Wstęp	2
Rozdział I. Rachunkowość banku spółdzielczego	3
Rozdział II. Metodyka sporządzania bilansu przez bank spółdzielczy.....	5
Zakończenie	8
Bibliografia	9

Wstęp

Właścicielami banków spółdzielczych są spółdzielcy. Najwyższą władzą w takim banku jest walne zgromadzenie, na którym każdy spółdzielca (udziałowiec) ma prawo do jednego głosu, niezależnie od liczby posiadanych udziałów. Aby zostać udziałowcem banku spółdzielczego, trzeba wpłacić niedużą sumę, która zasila kapitały własne banku. Udziałowcom przysługuje prawo do udziału w zysku banku, ponieważ jednak w przeliczeniu na udział zysk ten jest zwykle bardzo mały, nie stanowi to istotnego motywu ich działania. Sprzedaż udziałów nie ma charakteru operacji handlowej, dlatego też wzrost wartości banku nie pozwala spółdzielcom na osiągnięcie większych zysków.

Jaki jest więc, z punktu widzenia współwłaściciela, główny cel działania banku? Jest nim najczęściej zagwarantowanie sobie dostępu do usług bankowych, w tym do względnie tanich kredytów. Rolnicy, rzemieślnicy, nauczyciele i wiele innych grup zawodowych mają trudności z otrzymaniem kredytów w bankach komercyjnych. Często nie mogą ich otrzymać z powodu braku odpowiednich zabezpieczeń. Bank spółdzielczy jest pod tym względem znacznie mniej rygorystyczny, szczególnie w stosunku do swoich członków. Członkostwo w banku spółdzielczym jest dla wielu mieszkańców wsi, miasteczek, a także rzemieślników w dużych miastach jedyną szansą na otrzymanie kredytu średniej wielkości. Istotne znacznie ma też gwarancja należytej obsługi spółdzielcy w zakresie innych czynności bankowych.

Dzisiejsi bankierzy, do podejmowania decyzji ekonomicznych dotyczących ich banku, potrzebują istotnych i wiarygodnych informacji. Znaczną część informacji finansowych i zarządczych dostarcza rachunkowość bankowa. W praktyce bankowej znajomość rachunkowości, w tym podstaw sprawozdawczości finansowej jest podstawą dokonywania racjonalnych wyborów spośród różnych możliwości wykorzystania ograniczonych zasobów. Praca niniejsza jest tylko częścią tej szerokiej dziedziny ułatwiającą zrozumienie podstawowych koncepcji i zasad, leżących u podstaw bankowej sprawozdawczości finansowej.

Rozdział I.

Rachunkowość banku spółdzielczego

Rachunkowość odgrywała zawsze i nadal odgrywa istotną rolę w podejmowaniu decyzji. Dostarcza ona, w określonej formie, rzetelnych informacji o sytuacji majątkowej i finansowej jednostki oraz efektywności jej działania, czyli jest zbiorem odpowiednio sklasyfikowanych informacji, opisujących w pieniądzu działalność jednostki. Stanowi ona integralne ogniwo systemu informacyjnego przedsiębiorstwa, który - w powiązaniu z innymi systemami - umożliwia dostarczenie informacji do potrzeb zarządzania jednostką. Nie jest więc rachunkowość jednym źródłem informacji, mimo rozszerzania swojego zakresu, w miarę rosnących potrzeb informacyjnych¹.

Bankowe ciała regulacyjne opublikowały własne praktyki i procedury sprawozdawczości określane jako regulowane zasady rachunkowości². Specyficzną formę gospodarowania finansami, a co za tym idzie odrębne zasady rachunkowości stosują banki spółdzielcze będące przedmiotem niniejszej pracy.

Banki spółdzielcze prowadzą samodzielną gospodarkę finansową, na zasadach samofinansowania pokrywają z uzyskiwanych przychodów koszty działalności oraz zobowiązania z tytułu zawartych umów. Do finansowania swojej działalności wykorzystują środki krótkoterminowe, wkłady oszczędnościowe i lokaty, środki zrzeszenia. Ponadto dla zabezpieczenia płynności finansowej banki te mogą korzystać ze środków finansowych Banku Zrzeszającego w formie lokat, kredytów i pożyczek.

Banki spółdzielcze odpowiadają za swoje zobowiązania całym majątkiem a zobowiązania tych banków określone są w przepisach o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym, za które odpowiada Bankowy Fundusz Gwarancyjny.

Bank Spółdzielczy prowadzi swoją gospodarkę finansową na podstawie rocznego planu finansowego zatwierdzonego przez Radę Nadzorczą. Bank Spółdzielczy prowadzi rachunkowość w oparciu o obowiązujące w tym zakresie przepisy.

Banki spółdzielcze sporządzają sprawozdania finansowe zgodnie z zasadami określonymi przez Prezesa NBP. Zgodnie z przepisami ustawy z dnia 6 lutego 1997r.

¹ J. Wielogórska – Leszczyńska, Rachunkowość w zarządzaniu bankiem, Wydawnictwo Kwantum, Warszawa 2000, s. 7.

² Ch. J. Woelfel, Rachunkowość banku. Jak rozumieć i stosować standardy i regulacje, PWN, Warszawa 2000, s. 34.

o zmianie ustawy Prawo spółdzielcze i ustawy o rachunkowości³ banki mają obowiązek ogłaszania swoich rocznych sprawozdań finansowych wraz z opinią biegłego rewidenta w Monitorze Spółdzielczym będącym organem Krajowej Rady Spółdzielczej.

Sprawozdawczość finansowa jest elementem systemu rachunkowości (bywa też określana mianem finalnego efektu tego systemu), podporządkowana jest zatem tym zasadom, które dotyczą całego systemu rachunkowości i czynią z niego obiektywną i rzetelną podstawę dokonywanych analiz i ocen. Sprawozdania finansowe mają zasadnicze znaczenie dla realizacji funkcji informacyjnej rachunkowości, bowiem ich celem jest zaspokojenie potrzeb informacyjnych szerokiego kręgu odbiorców - przede wszystkim zewnętrznych, dla których te sprawozdania są podstawowym źródłem informacji o sytuacji majątkowej i finansowej banku. Sprawozdania finansowe udostępniane odbiorcom zewnętrznym są regulowane przepisami prawa⁴.

Roczne sprawozdanie finansowe banku obejmuje⁵:

- bilans, rachunek zysków i strat, rachunek przepływów pieniężnych, zestawienie zmian w kapitale własnym - wzory tych sprawozdań stanowi *załącznik nr 2 do Ustawy o rachunkowości*;
- informację dodatkową, której wzór zawiera Rozporządzenie Ministra Finansów w sprawie szczególnych zasad rachunkowości banków.

Do wszystkich spraw nie uregulowanych wyżej wymienionymi przepisami oraz statutem banku spółdzielczego mają zastosowanie obowiązujące przepisy prawa polskiego a w szczególności przepisy Prawa bankowego⁶, Prawa spółdzielczego⁷ oraz ustawy o funkcjonowaniu banków spółdzielczych, ich zrzeszaniu się i bankach zrzeszających⁸.

³ Ustawa z dnia 6 lutego 1997 r. o zmianie ustawy Prawo spółdzielcze i ustawy o rachunkowości, Dz. U. z dnia 5 kwietnia 1997 r.

⁴ E. Orechwa – Maliszewska, E. Worobiej, Sprawozdawczość i analiza finansowa banku, Białystok 2004, s. 20.

⁵ Tamże, s. 21.

⁶ Ustawa z dnia 1 kwietnia 2004 r. o zmianie ustawy - Prawo bankowe oraz o zmianie innych ustaw. Dz. U. 2002 nr 144 poz. 1208.

⁷ Ustawa z dnia 16 września 1982 r. Dziennik Ustaw Rok 2003 Nr 188 poz. 1848, Tekst ujednolicony, Dz. U. z 1995 r., Nr 54, poz. 288, ze zm.

⁸ Ustawa z dnia 7 grudnia 2000 r. o funkcjonowaniu banków spółdzielczych, ich zrzeszaniu się i bankach zrzeszających Dz. U. z 2000 r. Nr 119, poz. 1252.

Rozdział II.

Metodyka sporządzania bilansu przez bank spółdzielczy

Najważniejszym źródłem informacji o banku, w ramach rocznego sprawozdania finansowego, jest bilans. Zawarte w nim dane informują o sytuacji majątkowej i finansowej banku w pierwszym i ostatnim dniu roku obrotowego. Bilans jest wartościowym, statycznym zestawieniem majątku będącego w dyspozycji banku (aktywów) oraz źródeł finansowania tego majątku (pasywów), stanowiąc swoistą fotografię banku w określonym dniu⁹.

Bilans jest usystematyzowanym zestawieniem składników majątkowych (aktywów) i źródeł finansowania (pasywów) na określoną datę. Klasyfikacja aktywów jest podporządkowana kryterium malejącej płynności składników majątkowych, a klasyfikacja pasywów - kryterium malejącej wymagalności źródeł finansowania. Układ ten ułatwia dokonywanie porównań między grupami aktywów i pasywów o podobnych terminach zapadalności i wymagalności¹⁰.

Aktywa banku są to zasoby majątkowe¹¹:

- kontrolowane przez bank (ale nie muszą być jego własnością),
- o wiarygodnie określonej wartości,
- powstałe na skutek przeszłych zdarzeń,
- generujące w przyszłości korzyści ekonomiczne.

Pasywa banku są to kapitały obce (zobowiązania i rezerwy) i kapitały własne. Pasywa banku są przekształcane w aktywa o charakterze finansowym i rzeczowym, a sumy aktywów i pasywów są równe¹².

Jednak jak wspomniano we wcześniejszej części pracy banki Spółdzielcze prowadzą rachunkowość w oparciu o obowiązujące w tym zakresie przepisy. Wobec powyższego banki te sporządzają sprawozdania finansowe (rachunek zysków i strat oraz bilans) zgodnie z zasadami określonymi w odrębnych przepisach.

Rokiem obrachunkowym jest rok kalendarzowy.

Zysk bilansowy banku spółdzielczego po pomniejszeniu o zobowiązania podatkowe, stanowi nadwyżkę bilansową. Podział nadwyżki bilansowej dokonywany jest

⁹ E. Orechwa – Maliszewska, E. Worobiej, op. cit., s. 27.

¹⁰ Tamże, s. 21.

¹¹ Tamże, s. 27.

¹² Tamże, s. 27.

na podstawie uchwały zebrania przedstawicieli. Co najmniej 5 % nadwyżki przeznacza się na zwiększenie funduszu zasobowego, jeżeli fundusz ten nie osiąga wysokości wniesionych udziałów obowiązkowych.

Podział nadwyżki bilansowej dokonywany jest:

1. na zwiększenie funduszy własnych,
2. między członków w formie oprocentowania udziałów.

Kwotę przypadającą członkowi z tytułu podziału nadwyżki bilansowej zalicza się w pierwszej kolejności na uzupełnienie jego udziałów do pełnej wysokości określonej w statucie banku.

Natomiast w przypadku powstania straty bilansowej bądź groźby jej wystąpienia albo powstania niebezpieczeństwa niewypłacalności zarząd banku postępuje zgodnie z zasadami określonymi w art. 124 Prawa bankowego. W sytuacji, gdy fundusze banku spółdzielczego nie wystarczają na pokrycie strat, zebranie przedstawicieli może podjąć uchwałę zobowiązującą członków do wcześniejszego wpłacenia udziałów niż statutu banku.

Nadwyżki bilansowe lat następnych powinny być użyte przede wszystkim na przywrócenie udziałów odpisanych na pokrycie strat.

Środki zgromadzone na rachunkach bankowych deponentów gwarantuje Bankowy Fundusz Gwarancyjny do wysokości określonej ustawą z dnia 14 grudnia 1994r. o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym¹³.

Bank spółdzielczy tworzy następujące fundusze własne:

1. fundusze podstawowe Są nimi:
 - fundusz udziałowy powstający z wpłat udziałów członkowskich, udziały są własnością członków i mogą być wycofane na zasadach przewidzianych w statucie,
 - fundusz zasobowy tworzony jest z wpłat wpisowego, zysku po opodatkowaniu lub innych źródeł określonych w odrębnych przepisach, przeznaczony może być wyłącznie na pokrycie strat bilansowych banku.
 - fundusz ogólnego ryzyka tworzony jest z zysku po opodatkowaniu na nie zidentyfikowane ryzyka działalności bankowej,
2. fundusze uzupełniające. Są nimi:

¹³ Ustawa z dnia 14 grudnia 1994r. o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym, Dz. U. z 2000r. Nr 9, poz. 131 z późn. zm.

- fundusz z aktualizacji wyceny majątku trwałego dokonywanej na podstawie odrębnych przepisów i za zgodą Komisji Nadzoru Bankowego,
- środki pieniężne przyjęte przez Bank na okres, co najmniej 5 lat , zgodnie z postanowieniami art. 127 pkt. 3 ppkt. 1 Prawa bankowego, za zgodą Komisji Nadzoru Bankowego,
- dodatkowa kwota odpowiedzialności członków za straty banku do podwójnej wysokości wniesionych udziałów zgodnie z postanowieniami art. 127 pkt. 4 Prawa bankowego i za zgodą Komisji Nadzoru Bankowego.

Bank Spółdzielczy może tworzyć inne fundusze uzupełniające za zgodą Komisji Nadzoru Bankowego wg postanowień wynikających z art., 127pkt. 8 Prawa bankowego. Bank może również tworzyć w ciężar kosztów rezerwę na ryzyko ogólne zgodnie z postanowieniami art. 130 Prawa bankowego.

Ponadto Bank Spółdzielczy może tworzyć z zysku po opodatkowaniu inne fundusze takie jak:

1. fundusz społeczno-kulturalny
2. fundusz nagród
3. fundusz świadczeń socjalnych itp.

W opracowaniach teoretycznych wskazuje się, że aktywa banku są uszeregowane wg zasady malejącej płynności (możliwości zamiany na środki pieniężne), a pasywa - wg zasady malejącej wymagalności (terminu zwrotu), natomiast obowiązujący układ bilansu zawiera pewne odstępstwa od tej reguły. Poszczególne pozycje aktywów i pasywów zostały wyodrębnione przy przyjęciu dwóch kryteriów - podmiotowego oraz rodzaju operacji, która spowodowała powstanie określonych składników bilansu¹⁴.

¹⁴ E. Orehwa – Maliszewska, E. Worobiej, op. cit., s. 27.

Zakończenie

W Polsce, podobnie jak i w innych krajach Europy Środkowej, wyrazem transformacji systemowych, dokonanych w latach dziewięćdziesiątych, było m.in. powstanie wielopodmiotowego sektora bankowego, opartego na istnieniu kilkudziesięciu samodzielnych banków komercyjnych. Tu warunki ekonomiczne były wyjątkowo niekorzystne. Wystąpiła wysoka inflacja, a początkowo także recesja. Powstała wielka liczba nowych przedsiębiorstw, o bardzo zróżnicowanym standingu, w wyniku czego zmieniła się gruntownie struktura i jakość bankowej klienteli. Rozwój działalności banków utrudniały niskie zasoby kapitałowe, szczupła kadra pracownicza, zacofanie techniczne na wszystkich polach, także w dziedzinie telekomunikacji. Mimo to powstające banki przejawiały aktywność typową dla samodzielnych przedsiębiorstw, wyrażającą się m.in. w dążeniu do organizowania działalności na nowych zasadach, zbliżonych do rozwiązań zachodnioeuropejskich, wprowadzania nowych rodzajów działalności i nowoczesnych urządzeń, w miarę jak stawały się one dostępne, rozbudowywania sieci oddziałów i agencji.

Działalność banków, w tym banków spółdzielczych jest zatem mocno uzależniona od zmieniających się warunków zewnętrznych: poziomu rozwoju gospodarczego i dochodów, sytuacji ekonomicznej i społeczno-politycznej, skłonności do inwestowania, a w rezultacie od będącej funkcją tych czynników podaży depozytów, zapotrzebowania na kredyty i inne usługi bankowe. Na działalność banków mogą wywierać wpływ zjawiska chwilowe i całkowicie przypadkowe. Mogą one wywoływać spiętrzony napływ lub wzmoczony odpływ środków pieniężnych.

Okoliczności te muszą być uwzględnione przy organizowaniu pracy banku. Polityka zarządzania środkami pieniężnymi wymaga starannego opracowywania i elastycznego korygowania, odpowiednio do obserwowanych tendencji i prognozowanych zmian sytuacji. Z obserwacji bieżących i prognoz może wynikać potrzeba rozszerzenia akcji kredytowej oraz poszukiwania dodatkowych źródeł finansowania kredytów albo przeciwnie - ograniczania akcji, wzmacniania zabezpieczeń i zaostrzenia wymagań stawianych kredytobiorcom. Stwarza to potrzebę gromadzenia informacji ekonomicznych, analizowania tych informacji, opracowywania prognoz, sporządzania dostosowywanych do nich planów finansowych.

Bibliografia

1. Orechwa – Maliszewska E. Worobiej E., Sprawozdawczość i analiza finansowa banku, Białystok 2004,
2. Ustawa z dnia 1 kwietnia 2004 r. o zmianie ustawy - Prawo bankowe oraz o zmianie innych ustaw. Dz. U. 2002 nr 144 poz. 1208,
3. Ustawa z dnia 14 grudnia 1994r. o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym, Dz. U. z 2000r. Nr 9, poz. 131 z późn. zm.,
4. Ustawa z dnia 16 września 1982 r. Dziennik Ustaw Rok 2003 Nr 188 poz. 1848, Tekst ujednolicony, Dz. U. z 1995 r., Nr 54, poz. 288, ze zm.,
5. Ustawa z dnia 6 lutego 1997 r. o zmianie ustawy Prawo spółdzielcze i ustawy o rachunkowości, Dz. U. z dnia 5 kwietnia 1997 r.,
6. Ustawa z dnia 7 grudnia 2000 r. o funkcjonowaniu banków spółdzielczych, ich zrzeszaniu się i bankach zrzeszających Dz. U. z 2000 r. Nr 119, poz. 1252,
7. Wielogórska – Leszczyńska J., Rachunkowość w zarządzaniu bankiem, Wydawnictwo Kwantum, Warszawa 2000,
8. Woelfel Ch. J., Rachunkowość banku. Jak rozumieć i stosować standardy i regulacje, PWN, Warszawa 2000.